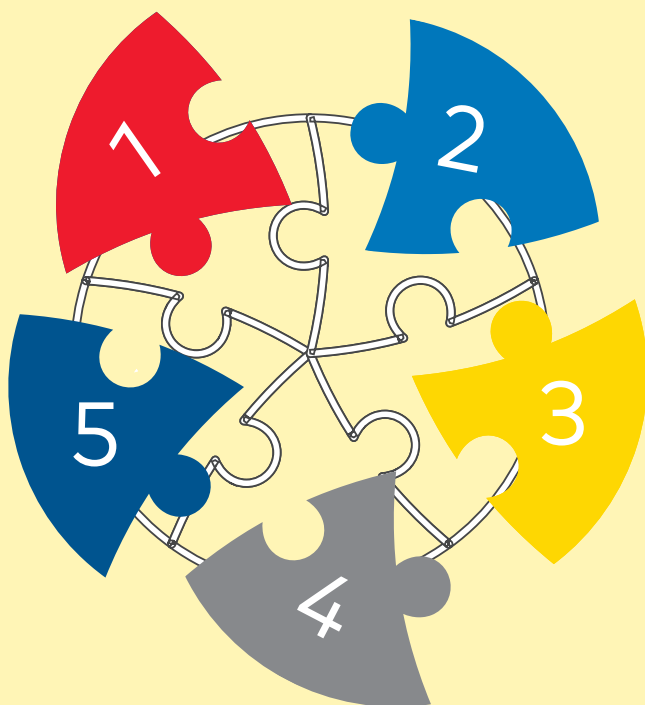

Har du rätt glasögon på dig?

Ett stöd att integrera ett
barnrätts- och ungdomsperspektiv
i Nordiska ministerrådets arbete

Nordiska
ministerrådet

Har du rätt glasögon på dig?

Ett stöd att integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv
i Nordiska ministerrådets arbete

Nord 2020:044

ISBN 978-92-893-6691-5 (PRINT)

ISBN 978-92-893-6692-2 (ONLINE)

ISBN 978-92-893-6693-9 (PDF)

<http://doi.org/10.6027/nord2020-044>

© Nordiska ministerrådet 2020

Layout: Jette Koefoed

Illustrationer: Imageselect/Jette Koefoed

Omslagsillustration: Imageselect/Jette Koefoed

Tryck: Rosendahls

Printed in Denmark

Det nordiska samarbetet

Det nordiska samarbetet är ett av världens mest omfattande regionala samarbeten. Det omfattar Danmark, Finland, Island, Norge och Sverige samt Färöarna, Grönland och Åland.

Det nordiska samarbetet är politiskt, ekonomiskt och kulturellt förankrat och en viktig del av europeiskt och internationellt samarbete. Den nordiska gemenskapen arbetar för ett starkt Norden i ett starkt Europa.

Det nordiska samarbetet vill stärka nordiska och regionala intressen och värderingar i en global omvärld. Gemensamma värderingar länderna emellan bidrar till att stärka Nordens ställning som en av världens mest innovativa och konkurrenskraftiga regioner.

Nordiska ministerrådet

Nordens Hus

Ved Stranden 18

DK-1061 Köpenhamn K

www.norden.org

Läs flera nordiska publikationer: www.norden.org/sv/publikationer

Har du rätt glasögon på dig?

Ett stöd att integrera ett
barnrätts- och ungdomsperspektiv
i Nordiska ministerrådets arbete

Innehåll

Förord	5
Barnrätts- och ungdomsperspektivet i Nordiska ministerrådet	7
Ett inledande attitydtest – din personliga utgångspunkt	11
Så här gör du	13
En plan för integrering	20
Några ord på vägen	22

” Norden ska vara den
bästa platsen i världen
för barn och unga.

VÄGLEDANDE PRINCIPER

Det finns fyra vägledande principer i FN:s konvention om barnets rättigheter, som gäller alla under 18 år. De är följande:

- Artikel 2:** Principen om att motverka diskriminering, att alla barn har samma rättigheter.
- Artikel 3:** Principen om barnets bästa som ska beaktas vid alla beslut som rör barn.
- Artikel 6:** Principen om rätten till liv, överlevnad och utveckling.
- Artikel 12:** Principen om respekt för barnets åsikter och att alla barn har rätt att uttrycka sin mening.

Liknande rättigheter existerar för unga över 18 år i andra internationella konventioner för mänskliga rättigheter. När vi pratar om ett barnrätts- och ungdomsperspektiv är det alltså viktigt att tänka på att barn och unga långt ifrån är en homogen grupp. Dimensioner som funktionsnedsättning, kön, könsidentitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, sexuell läggning eller ålder kan påverka vilka erfarenheter, förutsättningar och behov barn och unga har. Men kom ihåg – de har samma rättigheter, vilket behöver beaktas i arbetet!

Förord

"Norden ska vara den bästa platsen i världen för barn och unga."

Den visionen slås fast i Nordiska ministerrådets tvärsektoriella strategi för barn och unga i Norden och gör barn och unga i åldern 0–25 år till en prioriterad målgrupp.

Ett centralt mål i strategin är att Nordiska ministerrådet i högre utsträckning ska integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i sitt arbete och därmed i högre grad belysa och beakta barn och ungas egna röster. Det målet tar sin utgångspunkt i FN:s konvention om barns rättigheter men utgår också från en övertygelse om att dagens projekt och verksamhet blir bättre när barn och unga på olika sätt görs delaktiga och ges inflytande. Dessutom kan beslut få högre legitimitet och insatser högre kvalitet och bli relevanta för fler när barn och ungas perspektiv tas tillvara. Att delta i samhället och kunna påverka sitt eget liv är en **rättighet** – men också en **resurs**. Att exkludera barn och unga är därför inte bara ett brott

mot rättigheter utan också ett slöseri med resurser.

Vad innebär det då att integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i Nordiska ministerrådets arbete och hur går det till? Det är just det som den här skriften ska konkretisera och göra greppbart.

Vi hoppas att den tillsammans med skriften "Do rights – Nordiska perspektiv på barn och ungas delaktighet" ska vara till stöd för medarbetare på sekretariatet, ministerrådets institutioner och samarbetsorgan, kommittémedlemmar, samarbetspartners, beslutsfattare och uppdragstagare samt i ordförandeskapsländer i de olika processer och verksamheter som Nordiska ministerrådets arbete omfattar. Kanske kan det även inspirera andra aktörer i arbetet med att integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i sin verksamhet.

Stödmaterialet har tagits fram med inspiration av material från bland andra Barnombudsmännen i de nordiska länderna, Europarådet, Myndigheten för ungdoms- och civilsamhälles-frågor, Nätverket för barnkonventionen, Sveriges kommuner och landsting med flera. Representanter från Unicef har även bidragit med stöd och förslag i arbetet.

” Att integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i Nordiska ministerrådets arbete handlar om att sätta sig in i och beakta hur barn och unga tänker om och påverkas av de beslut och initiativ du tar.

VET DU ATT

Jämställdhet och hållbar utveckling är andra perspektiv som ska integreras i Nordiska ministerrådets arbete. Detta tillvägagångssätt för integrering kan med fördel användas även för dessa områden även om frågeställningarna skiljer sig åt.

Barnrätts- och ungdomsperspektivet i Nordiska ministerrådet

Inledande definitioner – i teorin och praktiken

BARNRÄTTS- OCH UNGDOMSPERSPEKTIV I NORDISKA MINISTERRÅDET

Agera utifrån vad barnkonventionen bestämt att barn (0–18 år) har rätt till samt att analysera och beakta barn och ungas (0–25 år) perspektiv och egna röster.

MAINSTREAMING

Organisera, utveckla och utvärdera beslutsprocesser, så att ett barnrätts- och ungdomsperspektiv (men också ett jämställdhets- och hållbarhetsperspektiv) införlivas i allt beslutsfattande, på alla nivåer och i alla steg av processen, av aktörer som normalt sett deltar i beslutsfattandet.

(Inspirerad av Europarådets definition av jämställdhetsintegrering)

Både tankekraft och handling ska vara med i alla steg i processen

Att integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i Nordiska ministerrådets arbete handlar om att du SÄTTER DIG IN I och BEAKTAR hur olika barn och unga TÄNKER om och PÅVERKAS av de beslut och initiativ du tar. Det innebär alltså både att TÄNKA och att GÖRA.

■ **TÄNKA** handlar om att du i olika faser av dina arbetsprocesser analyserar hur barn och unga med olika förutsättningar och levnadsvillkor i Norden påverkas av det beslut som tas – en konsekvensanalys innan beslutsfattandet och i utvärderingen efteråt.

■ **GÖRA** innebär att du agerar med utgångspunkt från den analys som du gjort. Det handlar om att låta analysen påverka den process eller slutprodukt som du arbetar med.

**” Integrering som metod
bygger på tanken om att
du som är expert inom ditt
område också är den som
bäst kan hitta kopplingarna
till barn och unga.**

Barnrätts- och ungdomsperspektiv varierar

Självklart varierar det mellan olika områden hur närvarande ett barnrätts- och ungdomsperspektiv kan och behöver vara. Inom vissa områden är kopplingen till barn och ungas levnadsvillkor mer given än inom andra. Samtidigt finns det inom de flesta områden dimensioner eller frågor som berör barn och ungas liv och villkor eller där barn och ungas röster kan bidra till utvecklingen. Det är i de frågorna som barnrätts- och ungdomsperspektivet behöver integreras. Integrering som metod bygger på tanken om att du som är expert inom ditt område också är den som bäst kan hitta kopplingarna till barn och unga.

Ett sätt att identifiera kopplingar till barn och unga inom ett visst sakområde är att genomföra en workshop där både ansvariga inom det utvalda sakområdet och experter på barnrätts- och ungdomsfrågor (och där det är relevant och lämpligt, barn och unga själva) deltar. På delområde för delområde går arbetet sedan ut på att analysera om och i så fall hur olika barn och unga berörs på kort och lång sikt.

” För att göra Norden till den bästa platsen i världen för barn och unga behöver du bidra genom att hitta och levandegöra barnrätts- och ungdomsperspektivet inom de sakfrågor du arbetar med och kan bäst.

Ett inledande attitydtest – din personliga utgångspunkt

I vilken utsträckning du kommer att integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv handlar om kunskap och verktyg, men det beror också på något mycket mer svårfångat: det berömda förhållningssättet!

Här kommer ett litet test som kan hjälpa dig att ringa in din ståndpunkt när det gäller att integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i ditt arbete. Välj de påståenden som stämmer för dig och ta till dig av efterföljande feedback.

"Det är självklart"

Toppen! Använd då den här skriften som en checklista för dig själv eller kanske framför allt för att övertyga och stödja dina kollegor och samarbetspartner att eventuellt komma fram till samma ståndpunkt!

"Det gör vi redan"

Strålande! Stäm gärna av ett extra varv hur ert arbete knyter an till barnkonventionens grundläggande principer. Hjälp också andra kollegor och samarbetspartner att se och göra samma sak som ni gjort. Och utmana er själva att gå ett steg längre i graden av delaktighet och inflytande. Vågar du ge barn och ungdomar ansvaret för att genomföra delar av eller ett projekt på egen hand?

"Det behövs inte"

Det gör det visst! Med grund i FN:s konvention om barnets rättigheter och

Nordiska ministerrådets ställningstagande är barnrätts- och ungdomsperspektivet inte valbart. Det handlar om att se barn och unga som en central del av samhället, både nu och i framtiden. För att göra Norden till den bästa platsen i världen för barn och unga behöver du bidra genom att hitta och levandegöra barnrätts- och ungdomsperspektivet inom de sakfrågor du arbetar med och kan bäst.

"Det berör inte mina frågor"

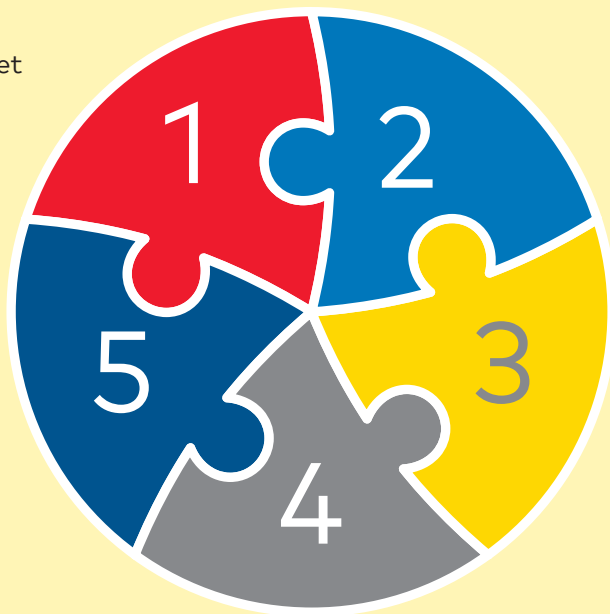
Tänk ett varv till! Kopplingen kanske inte är omedelbar, men inom alla sektorer och politikområden finns dimensioner och frågor som på ett eller annat sätt berör barn och unga och deras liv. Du är expert inom ditt område och bäst lämpad att hitta beröringspunkterna.

"Det är så många perspektiv vi ska ha med – ett till ryms inte"

Jobba annorlunda! I de allra flesta verksamheter idag finns perspektiv som ska genomsyra alla sektorer och sakfrågor. Frågan om så kallad perspektivträngsel är inte ny – men samtidigt hanterlig. För att perspektiven inte ska kännas som något som läggs ovanpå dina kärnfrågor är det viktigt att etablera rutiner som gör att perspektiven naturligt vävs in i dina arbetsprocesser. Perspektiven ska på detta sätt bli en given del av din yrkesvardag.

STEG 1:
Medvetenhet

STEG 2:
Process-
kartläggning

STEG 5:
Integrering

STEG 3:
Roll- och
ansvars-
fördelning

STEG 4:
Kunskap och
verktyglåda

NORDBUK

Du vet väl att Nordiska barn- och ungdomskommittén (NORDBUK) är ett rådgivande och koordinerande organ i alla barn- och ungdomsfrågor i Nordiska ministerrådet. NORDBUK ska bistå de nordiska samarbetsministrarna i implementering, uppföljning och utvärdering av strategin för barn och unga i Norden. NORDBUK ska också stödja ministerråden i att arbeta utifrån ett barnrätts- och ungdomsperspektiv.

Så här gör du

Det här avsnittet ska ge dig stöd att i praktiken integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i ditt arbete. Du kan både se det som ett stöd steg för steg, men du kan också, beroende på var du själv står i arbetet, hoppa in i det steg som ger dig bäst stöd utifrån ditt utgångsläge.

STEG 1: MEDVETENHET

Gör en egen analys av hur era frågor knyter an till barn och unga och barnkonventionen.

Behöver du kompetens och inspiration på vägen – kontakta NORDBUK eller rådgivare för barn och unga!

Integrering som metod för att värna om ett visst perspektiv i en verksamhet bygger på en mycket grundläggande tanke: att det är du som är expert inom ditt område som också är mest lämpad att utveckla och integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv genom att utveckla det du arbetar med. Det är därför helt avgörande att du gör barnrätts- och ungdomsperspektivet till "ditt eget". En grundläggande analys av hur dina frågor knyter an till barn och unga är därför basen i all integrering.

Hur bidrar ditt arbete till att tillgodose barns rättigheter?

Hur berör de frågor du arbetar med barn och unga?

Vilka barn och unga berörs respektive berörs inte?

Vilka exkluderas och varför?

STEG 2: PROCESSKARTLÄGGNING

Identifiera i vilka processer – vilka av era arbetsuppgifter och produkter – ett barnrätts- och ungdomsperspektiv behöver integreras!

Som vi tidigare nämnt handlar integrering både om att tänka och att göra. För att det ska bli av är det avgörande att du har en tanke om NÄR – det vill säga i vilka av dina arbetsuppgifter – du behöver utgå från barnkonventionen och när barn och ungas erfarenheter och röster behöver fångas upp och beaktas.

I vilka arbetsprocesser kan jag integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv?

Några exempel på processer inom Nordiska ministerrådet där integrering kan behövas:

- I formulering av samarbetsprogram, strategier och handlingsplaner.
- I budgetprocesser (formulering och prioritering).
- I framtagande av ordförandeskapsprogram.
- I framtagande av beviljningsbrev.
- I framtagande av beslut.
- I utformande av projekteller andra initiativ.
- I prioriteringar och riktlinjer för ett bidragsprogram.
- I genomförande av projekt, konferenser, utställningar, workshoppar.
- I uppföljningar och utvärderingar av styrdokument och projekt.
- I beställningar till samarbetspartner.
- I styrning av externa aktörer.
- I kvalitetssäkringen av kollegor och samarbetspartners arbete.
- I utvecklingssamtal och olika typer av utvecklingsdialoger.

STEG 3: ROLL- OCH ANSVARS- FÖRDELNING

Bestäm vem som ansvarar för vad – skapa ett ägandeskap för att säkra integrering av ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i arbetet.

Din roll i arbetet kommer att variera, både beroende på vad din tjänst är men också beroende på vilken process det gäller. Rådgivare, projektmedarbetare, projektledare, samarbetspartners och chefer måste alla ta ett integreringsansvar utifrån sina olika perspektiv och uppdrag!

Vem ansvarar för att barnrätts- och ungdomsperspektivet integreras i processerna i steg 2?

Din roll kan i olika processer innebära att

- lyssna till barn och unga
- initiera
- planera
- driva
- fatta beslut
- vägleda
- leda/styra andra
- analysera
- genomföra
- formulera uppdrag
- följa upp och utvärdera
- kvalitetssäkra
- ifrågasätta.

STEG 4: KUNSKAP OCH VERKTYGSLÅDA

Identifiera ditt behov av kunskap och bygg upp en verktygslåda av metoder för att fånga upp och beakta olika barn och ungas tankar och idéer.

När du identifierat i vilka processer du ska integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv och när din roll i respektive process är tydlig behöver du identifiera vilken kunskap du behöver om barnkonventionen och/eller olika barn och ungas villkor i respektive process. Viss kunskap har du säkert – annan kan behöva inhämtas. Det finns många metoder för att sätta sig in i barn och ungas skiftande erfarenheter, förutsättningar och behov. Olika tillvägagångssätt medför varierande grader av delaktighet och inflytande, och omständigheterna påverkar vilka sätt som är lämpliga och realistiska. Det är därför viktigt att an-

passa metodval utifrån vilket område, vilken situation och vilka barn och unga det gäller. En tumregel är att ju mer barn och unga påverkas av era beslut, desto mer behöver de göras delaktiga i ert arbete. Men kom ihåg – du som vuxen måste ta ansvar för att beakta barn och ungas åsikter i förhållande till deras ålder och mognad.

Det finns flera sätt att beskriva nivåer av delaktighet och inflytande för barn och unga. För den som önskar fördjupa sig ytterligare har exempelvis Roger A. Hart och Harry Shier åskådliggjort detta på olika vis.¹

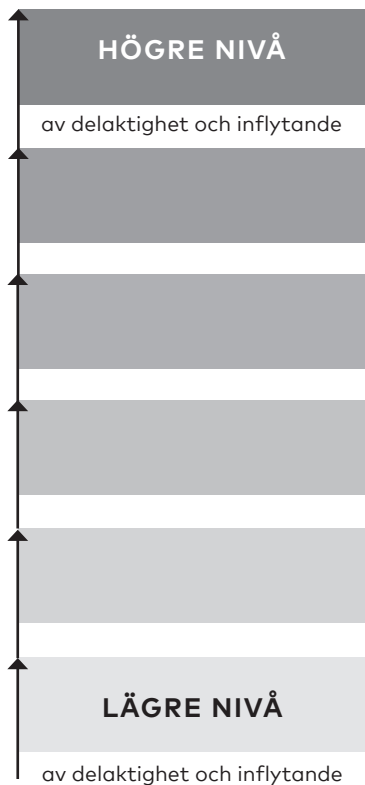

Vilken kunskap om barn och unga alternativt barnkonventionen behövs i olika processer?

Hur säkerställer du att olika dimensioner som kan påverka barn och ungas erfarenheter beaktas, exempelvis kön, könsidentitet eller uttryck, etnisk tillhörighet, religion eller annan trosuppfattning, funktionsnedsättning, sexuell läggning eller ålder?

Hur kan du i dina olika roller ta tillvara barn och ungas perspektiv i planering, genomförande och utvärdering?

1. Roger A. Hart, *Children's Participation: From Tokenism to Citizenship* (1992) och Harry Shier, *Pathways to Participation: Openings, Opportunities and Obligations*. *Children & Society* 15 (2001).

Det kan till exempel göras genom att

- låta barn och unga själva bestämma över och genomföra ett projekt, delar av en konferens, workshop eller ett möte
- tillsätta en representativ rådgivande barn- och/eller ungdomsgrupp som kan konsulteras i olika frågor, eller arbeta med de existerande grupper/organisationer som finns på nordisk, nationell och lokal nivå
- fråga olika barn och unga direkt till exempel i åldersanpassade fokusgrupper, aktiviteter, enkäter, intervjuer eller sociala medier
- fråga organisationer som arbetar med barn och ungas olika levnadsvillkor eller experter på barn och ungas perspektiv i olika frågor
- skaffa sig kunskap om barn och ungas varierande perspektiv i befintlig forskning eller i annan form av dokumentation
- diskutera med kollegor hur olika grupper av barn och unga kan tänkas påverkas av era beslut.

VET DU ATT

Det räcker inte bara att barn är närvarande i olika beslutsprocesser för att kunna hävda att barn och unga "varit med". Gör du barn och unga delaktiga måste du också vara öppen för att ändra både ditt tänkande och ditt görande! Här är några vanliga fallgropar att undvika (inspirerad av Harts delaktighetstrappa).

Aningslöst alibi:

Barn och unga är med – men utan tydligt syfte och ibland bara för att styrka ett redan färdigt koncept.

Dockaktig dekoration:

Barn och unga är med – men bara för att det ser fint ut inför andra.

Passiv praktikant:

Barn och unga är med – men bara för att det ska vara lärorikt för dem själva och inte för andra.

STEG 5: INTEGRERING

Integrera kontinuerligt ett
barnrätts- och ungdomsperspektiv

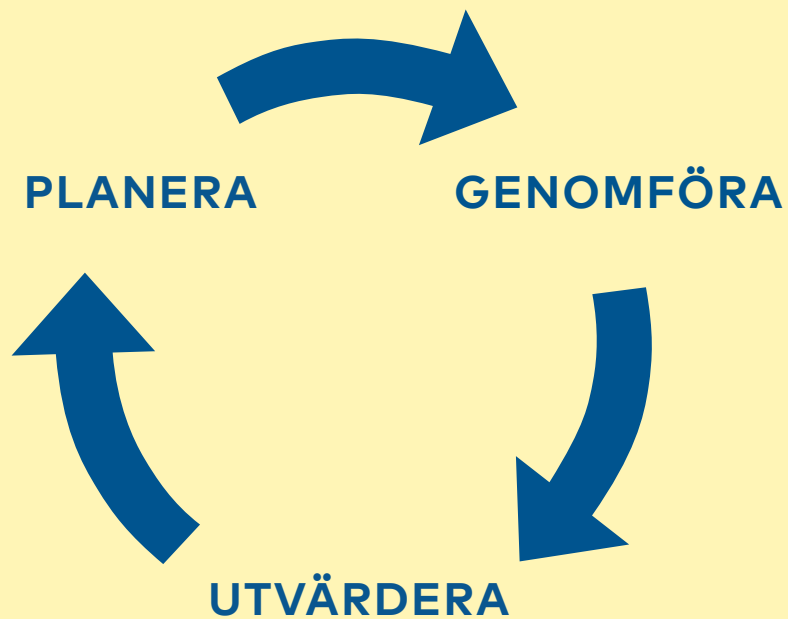
utifrån medvetenheten
du utvecklat i
STEG 1

i de processer
du identifierat i
STEG 2

utifrån din roll
som beskrivits i
STEG 3

med hjälp av den kunskap
och verktyg du fått i
STEG 4

I det här steget ska du sedan vara!
Men det är inte statiskt. Många av beslutsprocesserna ovan är säkert återkommande. De omfattar planering, genomförande och utvärdering. I alla steg på vägen kan barnrätts- och ungdomsperspektivet vara närvarande och för varje "varv" kan arbetet förbättras.

En plan för integrering

Nu har du kommit till din aktiva del i det här stödmaterialet. Har vi och du gjort vårt arbete rätt skulle du nu kunna fylla i en eller ett par rader i en tabell liknande den nedan.

Dokumentera gärna enligt logiken som vi arbetat med i det här stödmaterialet men i det format som passar dig bäst. Gör en gemensam analys och plan tillsammans med de kollegor som arbetar med samma frågor och processer. Och

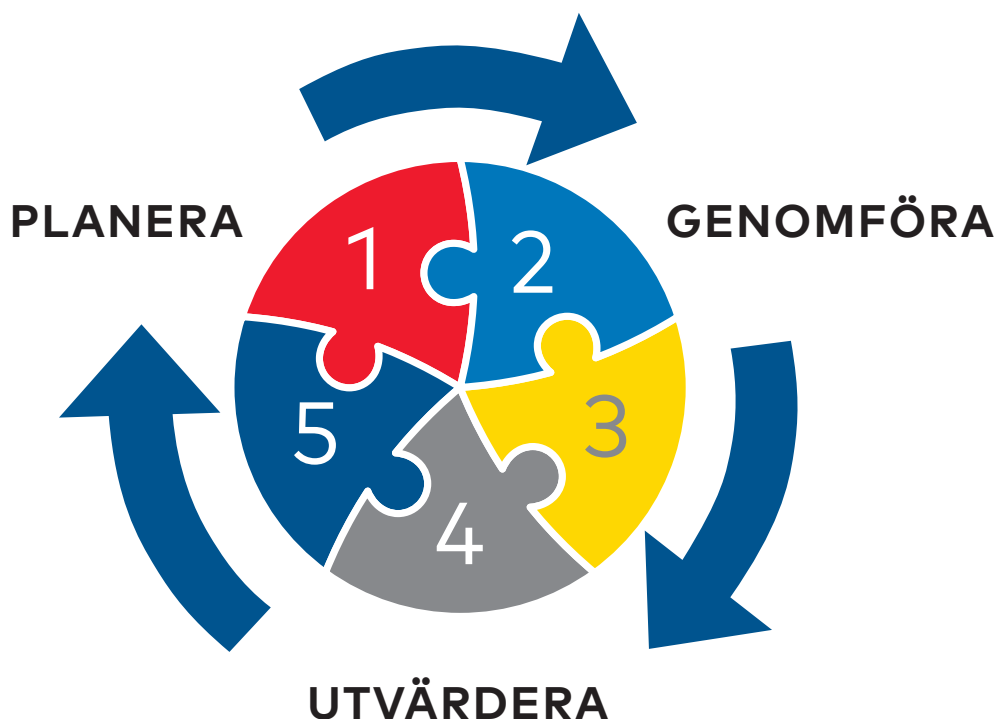
glöm inte att ni alltid kan rådfråga NORDBUK, ansvarig rådgivare för barn och ungdomsfrågor eller andra experter. Ta även med hållbarhets- och jämställdhetsperspektivet! Då har du din integrationsplan!

KUNSKAP OCH MEDVETENHET De frågor jag arbetar med berör framför allt barn och unga på detta övergripande sätt:		
 PROCESS-KARTLÄGGNING Processer där barnrätts- och ungdomsperspektivet ska integreras:	 ROLL- OCH ANSVARS-FÖRDELNING Följande aktörer/personer ansvarar för följande delar i respektive process:	 VERKTYGSLÅDA Följande kunskap om barn och unga behöver utvecklas och på följande sätt kommer barn och ungas perspektiv att fångas upp/barn och unga att göras delaktiga:

Några ord på vägen

Integrering handlar om att anlägga vissa perspektiv på de frågor du arbetar med – i detta fall ett barnrätts- och ungdomsperspektiv. Det är du som är experten på dina frågor och du som därför bäst hittar kopplingen till barnkonventionen och barn och ungas levnadsvillkor! Det handlar om att ha rätt glas-ögon på sig.

Du kommer aldrig att bli klar, men övning ger färdighet och efterhand kommer arbetssättet att börja kännas självklart. Och kom ihåg – genom integrering ökar kvaliteten på ditt arbete. Utmana dig att ständigt öka graden av delaktighet och inflytande för barn och unga och hitta nya sätt på vilket ditt arbete påverkar barn och unga.

**Tack för ditt bidrag till att göra
Norden till den bästa platsen i
världen för barn och unga och
lycka till på resan!**

Nordiska ministerrådet
Nordens Hus
Ved Stranden 18
DK-1061 Köpenhamn K
www.norden.org

Har du rätt glasögon på dig?

"Norden ska vara den bästa platsen i världen för barn och unga."

Den visionen slås fast i Nordiska ministerrådets tvärsektoriella strategi för barn och unga i Norden och gör barn och unga i åldern 0–25 år till en prioriterad målgrupp.

Ett centralt mål i strategin är att Nordiska ministerrådet i högre utsträckning ska integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i arbetet och därmed i högre grad belysa och beakta barn och ungas egna röster. Barn har rätt att delta i beslut och processer som påverkar dem, och dagens projekt och verksamhet blir bättre när barn och unga på olika sätt görs delaktiga och ges inflytande. Beslut kan få högre legitimitet och insatser högre kvalitet och bli relevanta för fler när barn och ungas perspektiv tas tillvara.

Denna skrift ska ge stöd och inspiration att integrera ett barnrätts- och ungdomsperspektiv i de olika processer och verksamheter som Nordiska ministerrådets arbete omfattar. Den ska både ge kunskap och verktyg i integreringsarbetet och väcka tankar om vilka glasögon du har på dig i ditt dagliga arbete.